

PREČO MÁŠ PREDSUDKY?

METODICKÝ MATERIÁL K VZDELÁVACIEMU VIDEOU

Marta Králiková | Mareena 2021

Tento metodický materiál je určený učiteľkám, pedagógom, lektorom a lektorkám vo formálnom aj neformálnom vzdelávaní, ktorí by chceli so svojimi žiakmi či študentmi otvoriť tému predsudkov a stereotypov. Je vhodný pre mladých ľudí od posledných ročníkov 2. stupňa základných škôl až po vysokoškolákov.

Materiál nadväzuje na vzdelávacie video „[Prečo máš predsudky](#)“ od youtubera JurajVie. Jednotlivé aktivity môžete realizovať samostatne alebo aj následne podľa zámeru, času a veľkosti skupiny.

TEMATICKÉ OKRUHY

1. Čo je identita?
2. Rozmanitosť identít
3. Stereotypy a predsudky
4. Prvý a druhý pohľad
5. Predsudky a my
6. Predsudky verzus my

NAŠE ODPORÚČANIA

Na úvod po prehratí videa sa obráťte na študentov a študentky a dajte im priestor na bezprostrednú reakciu a reflexiu: Čo ich na videu zaujalo? Bolo tam pre nich niečo nové, niečo, čo ich prekvapilo, alebo nad čím sa pozastavili? Podľa ich záujmu môžete zvoliť poradie aktivít a štruktúrovať otázky do ďalšej diskusie.

Otázky v aktivitách sú smerované k osobnej reflexii a skupinovej diskusii. Je preto vhodné, aby učiteľka/lektor zvážili, do akej miery ich trieda/skupina zvládne otvorenú diskusiu a zdieľanie a prispôbili otázky i prostredie. Pre neformálnu atmosféru odporúčame sedenie v kruhu a vytvorenie bezpečného prostredia, v ktorom nikto nie je za svoj názor či odlišnosť odsudzovaný či posudzovaný.

Ak by žiaci mali problém prejsť sa vo veľkej skupine, niektoré otázky môžu prediskutovať najprv vo dvojiciach alebo menších skupinách. Až potom ich pozvite do diskusie s celou skupinou, v ktorej spoločne predstavujú, o čom sa rozprávali a na čo prišli.

Čas: závisí od časovej dotácie, na ktoré otázky sa so svojou triedou/skupinou zameriate, a nakoľko pôjdete do hĺbky.

Pomôcky: počítač, dataprojektor a reproduktory na prehratie videa, podľa potreby tabuľa/flipchart, perá a papiere pre študentov

CHCETE VEDIEŤ VIAC?

Uskutočnili ste diskusiu so študentmi a máte podnety na zlepšenie alebo doplnenie aktivít? Plánujete realizovať vzdelávaciu aktivitu so študentmi a máte otázky? Budeme radi, keď nám o nich dáte vedieť na generationt@mareena.sk.

Pre mladých ľudí, ktorých táto téma zaujala a radi by sa v nej angažovali, sme pripravili [Tipy, ako prispieť k svetu bez predsudkov, v ktorom si rozumieme](#).

1. ČO JE IDENTITA?

Podľa Juraja identita vyjadruje, kým sme, ako sa vnímame, ako nás definujú vzťahy k ostatným, ale aj to, ako nás vnímajú iní ľudia.

- Súhlasíte s Jurajom? Ak áno/nie, prečo?
- Ako by ste definovali identitu vy? Doplnili/upravili by ste niečo?

✓
Identita je súhrn sociálnych rolí, ktoré máme v živote. Je to odpoveď na otázku „Kto som?“ – vo vzťahu k samému sebe i k druhým. Identita sa viaže na naše vlastné prežívanie a presvedčenie, ale aj na príslušnosť k sociálnym skupinám, ktoré považujeme za významné. Identita sa neustále mení a vyvíja, a tak sa menia aj naše názory na to, kto sme a kto sú ostatní.¹

Juraj vo videu tvrdí, že naša identita je rozmanitá a mení sa s tým, čo práve prežívame a čomu práve prikladáme dôležitosť.

- Súhlasíte s týmto tvrdením?
- Časť našej identity je daná a časť získaná. Vedeli by ste uviesť príklady?

✓
Dané identity sú napríklad pohlavie, farba pleti, vek. Získané súvisia s rolami, ktoré postupne v živote získavame a strácame – vzdelanie, profesia, rodinné vzťahy, záujmy, presvedčenia a pod.

- Ktoré časti identity sa môžu meniť v čase/priestore? (ako dospievame, získavame nové životné role, meníme miesto pobytu, názory a podobne)

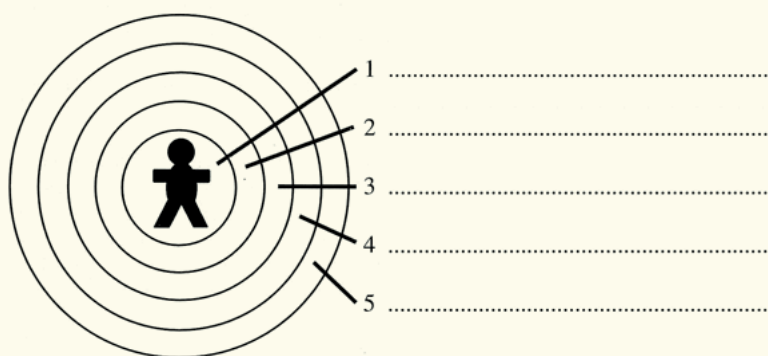
¹ [Identita \(sociológia\) - Wikipédia](#)

- Súhlasíte s Jurajovým tvrdením, že keď sú majstrovstvá, cítíme sa viac ako Slováci – prežívame intenzívnejšie svoju národnú identitu? Prečo áno/nie?
- Zažívate podobné situácie, keď v nejakom prostredí prežívate určitú identitu silnejšie ako iné? Uveďte príklady.

Juraj vo videu hovorí o identite ako cibuli.

- Čo vieme o človeku povedať z prvého pohľadu (z jeho výzoru, prejavu) a čo, naopak, nevieme takto zistiť?

Na ilustráciu použite model cibule alebo ľadovca identity z videa (1:25).

Zdroj: Council of Europe: Education Pack
<http://www.eycb.coe.int/edupack/08.html>

Zdroj: Aura: Iceberg Identity Exercise
<https://www.auraforrefugees.org/index.php/sponsor-toolbox/resources-list/exercises-to-be-done-individually-or-in-a-group/iceberg-identity-exercise>

- Zažili ste niekedy prekvapenie, keď ste si na základe určitej viditeľnej črty (pohlavie, výzor, vek, náboženstvo...) vytvorili predstavu o človeku, ktorá bola mylná?

2. ROZMANITOSŤ IDENTÍT

Každý z nás má viacero identít – Juraj o sebe hovorí ako o youtuberovi, synovi, študentovi, športovcovi.

- Ktoré identity sú dôležité pre vás?

Pozvite študentov, nech si každý na papier napíše všetky identity (životné roly), ktoré v ich živote zohrávajú úlohu. Ktoré z nich sú pre nich najdôležitejšie a prečo? Následne ich pozvite, aby predstavili svoje identity v skupine. Diskutujte:

- Čo máte v triede/skupine podobné?
- Čo máte, naopak, odlišné?
- Sú to skôr viditeľné znaky identity alebo tie „pod povrchom ľadovca“?

Alternatíva s vizualizáciou: študentom môžete rozdať malé papieriky, na každý môžu napísať jednu identitu. Pri diskusii prvý študent rozmiestni svoje papieriky na zem, ostatní pridávajú podobné identity k sebe do „vnútorného kruhu“, odlišné do „vonkajšieho kruhu“. Všetci tak môžu vidieť, čo majú spoločné a čo odlišné.

- Ako tieto podobnosti či rozdiely ovplyvňujú vašu komunikáciu, interakciu, schopnosť dohodnúť sa, prácu na spoločných úlohách či vymýšľanie nových nápadov?
- Aké výhody a nevýhody prináša podobnosť skupiny alebo jej rôznorodosť v určitých oblastiach? (napríklad spoločný/odlišný jazyk, národnostná identita, kultúrne či rodinné zázemie, skúsenosti, schopnosti, záujmy či názory?)

Výskumy ukazujú, že práve rôznorodé tímy vo firmách sú schopné dosahovať lepšie ekonomické výsledky, ako aj inovácie, kreativitu a empatiu.²

- Súhlasíte? Ako by ste to vysvetlili?

² Dobré noviny: [Máte kolegov, ktorí sú úplne iní ako vy? Vďaka tomu budete kreatívnejší a podávať lepšie výsledky](#), Weforum: [The Business Case For Diversity is Now Overwhelming. Here's Why](#)

3. STEREOTYPY A PREDISUDKY

Vo videu Juraj uvádza, že „Nevedomé stereotypy máme všetci... pretože hľadáme vzorce, podobnosti a súvislosti, ktoré nám pomáhajú orientovať sa v našom zložitom svete.“

- Čo sú podľa vás stereotypy, ako by ste ich definovali?

Stereotypy sú zaužívané predstavy o určitej skupine ľudí, ktoré zovšeobecňujú či mylne zjednodušujú ich špecifickú identitu, výzor, správanie či konanie, bez ohľadu na individuálne rozdiely. Väčšinou sa týkajú predstáv o príslušníkoch určitého pohlavia, spoločenskej skupiny, národnosti, etnika, vierovyznania a pod.³ Je to „typický obraz“, ktorý človeku napadne, keď uvažuje o určitom jave či sociálnej skupine – akási mentálna skratka, ktorá zjednodušuje našu orientáciu a rozhodovanie v zložitom svete.

- Aké stereotypy sú podľa vás prítomné v našej spoločnosti? (napríklad o profesii, záujmoch, schopnostiach ľudí určitého veku, pohlavia, národnosti)
- Viete vymenovať príklady ľudí, ktorí narúšajú tieto stereotypy?

„Mnohé stereotypy sú výsledkom našej výchovy a prostredia, v ktorom sme vyrastali.“

- Súhlasíte s Jurajom?
- Akými ďalšími spôsobmi dochádza k vytváraniu stereotypov, k „zatriedeniu“ určitej skupiny ľudí? (vplyv médií, kultúry, literatúry a filmu, sprostredkovaných informácií, osobnej skúsenosti atď.)

„Juraj vo videu uvádza, že mozog nemá rád zmeny a miluje stereotypy a radi veríme tomu, čo už poznáme, a čo zapadá do našej predstavy o svete.“

- Súhlasíte s týmto tvrdením?
- Ak áno, prečo je pre nás ľahké uveriť stereotypom? (Ako to súvisí napríklad s dostupnosťou a dostatkom informácií, vplyvom prostredia a kultúry, našou osobnou skúsenosťou alebo naopak jej nedostatkom?)

³ Pozri bližšie: [Stereotyp](#)

„Ak príde niečo, čo do našej predstavy nezapadá, sme skeptickí a váhame.“

- Stalo sa vám, že ste niekedy boli nedôverčiví voči ľuďom, o ktorých ste mali iné predstavy?
- Jednoduchým príkladom sú aj mužsko-ženské roly: prekvapilo vás niekedy, že v nemocnici pracuje „zdravotný brat“, že otec dieťaťa je na „materskej dovolenke“, alebo že žena pracuje ako programátorka či vojačka?
- Aké predstavy máme o cudzincoch na Slovensku?
- Poznáte vo svojom okolí ľudí – cudzincov, ktorí na Slovensku prechodne či trvalo našli nový domov? Akým predsudkom podľa vás čelia?

✓ Na Slovensku žije čoraz viac cudzincov, ktorí tu prichádzajú študovať alebo tu pôsobia v rôznych profesiách, a sú pre nás spoločenským aj ekonomickým prínosom.⁴ Jedným z nich je napríklad aj Hamid, študent medicíny pôvodom z Afganistanu, ktorý počas pandémie ako dobrovoľník pracoval na odberovom mieste na testovanie Covid-19.⁵

Juraj vo videu uvádza, že stereotypy formujú nielen naše predstavy a postoje, ale vplývajú aj na naše správanie a rozhodovanie. Majú vplyv na príležitosti, ktoré máme my sami aj tie, ktoré dávame druhým, čo sa ukazuje napríklad na profesiách, ktoré zvykneme rozdeľovať na ženské a mužské.

- Súhlasíte s Jurajom? Prečo je podľa vás dôležité uvažovať o téme stereotypov? Ako sa prejavujú v našom každodennom živote, rozhodovaní či správani? Uveďte príklady.
- Ako sa odlišujú predsudky od stereotypov?

✓ Predsudky sú negatívnou alebo pozitívnou zaujatosťou, ktorá vychádza z chybného zovšeobecňovania (stereotypov). Je to postoj, ktorý máme voči určitej skupine alebo jednotlivcovi, na základe jeho príslušnosti k skupine a nepresných (často mylných) predstáv o jeho myslení, správaní či konaní.⁶

⁴ V roku 2020 na Slovensku žilo 150 012 cudzincov s povolením na pobyt, čo predstavuje 2,75 % populácie. (IOM: [O migrácii na Slovensku](#))

⁵ <https://mareena.sk/fotobanka/hamid>, <https://www.facebook.com/mareena.sk/posts/3159738887485057>.

Na priblíženie príbehov cudzincov žijúcich na Slovensku môžete využiť stránku [Humans of \[fjúžn\]](#)

⁶ [Pozri bližšie: Predsudok – Rodová rovnosť a rovnosť príležitostí](#)

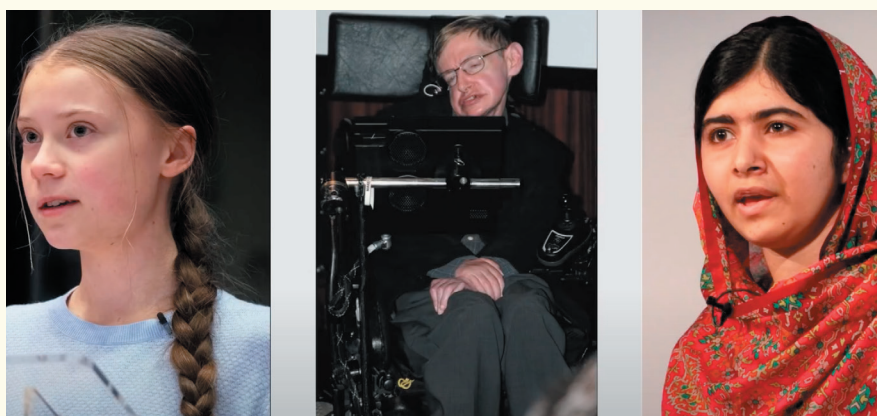
- V čom sú podľa vás predsudky „problémové“?
- Ako môžu negatívne vplývať na ľudí, ktorých sa týkajú?
- Ako ovplyvňujú ich príležitosti v praktickom živote, ako je vzdelanie, zamestnanie, vytváranie vzťahov či hodnôt? Uveďte príklady.
- Ako ovplyvňujú spoluprácu či spolužitie ľudí rôznych národností a kultúr? Uveďte príklady zo Slovenska či zahraničia.

Podľa Juraja každý niekedy zažil, že ho niekto hodnotil alebo jeho výkon, na základe jeho pohlavia, národnosti, vzdelania či presvedčenia. Jednoducho ťa onálepkoval a nemal si šancu nič s tým robiť.

- Zažili ste niekedy aj na sebe, že vás niekto posudzoval, „onálepkoval“ len na základe jednej črty?
- Nakoľko sa to zhodovalo s tým, čo je dôležité pre vás?
- Čo by ste na jeho mieste urobili inak?

4. PRVÝ A DRUHÝ POHĽAD

Zastavte video v časti 2:04. Poznajú žiaci tieto osoby? Dajte priestor tým, ktorí ich nepoznajú, aby povedali, čo si o nich myslia „na prvý pohľad“. Potom pozvite tých, ktorí ich poznajú, aby ostatným vysvetlili, kto je na obrázku.

Zdroj: JurajVie: Prečo máme predsudky? <https://youtu.be/RmEWplHTWLk>

1. Greta Thunberg – švédská aktivistka, ktorá vo svojich pätnástich rokoch začala organizovať „školský štrajk pre klímu“ a iniciovala tak svetové hnutie známe ako Fridays for Future. Bola trikrát nominovaná na Nobelovu cenu mieru, mala prejav na pôde OSN. Greta má zároveň diagnostikovaný Aspergerov syndróm, poruchu autistického spektra.

„Diagnostikovali mi Aspergerov syndróm, čo znamená, že sa trošku líšim od ostatných. A aby som to uviedla na správnu mieru, to, že som iná, je moja superschopnosť.“⁷

- Aké stereotypy podľa vás narúša Greta Thunberg?
- Čo by ste dokázali povedať o Grete Thunberg na prvý pohľad?
- Ako to (ne)korešponduje s tým, čo ste sa dozvedeli z krátkeho opisu?

2. Stephen Hawking – anglický teoretický fyzik, kozmológ, výskumný riaditeľ Centra pre teoretickú kozmológiu na Cambridgeskej univerzite. Väčšinu svojho života strávil na invalidnom vozíku pre chorobu ALS (amyotrofická laterálna skleróza), ktorá mu spôsobila postupnú stratu kontroly nad svalstvom. Hawking si však zachoval mentálne schopnosti a nikdy neprestal pracovať. Stal sa svetoznáмым fyzikom a priekopníkom v kozmológii a výskume čiernych dier, ako aj neúnavným popularizátorom vedy.

„Aj po prepuknutí choroby sa Hawking usiloval zachovať si nezávislosť a nepoddať sa rôznym obmedzeniam. Preferoval, aby ho považovali predovšetkým za vedca, potom za popularizátora vedy, a najmä za normálnu ľudskú bytosť s rovnakými túžbami, snami a ambíciami ako iný človek.“⁸

- Aké stereotypy podľa vás narúša Stephen Hawking?
- Čo by ste o ňom dokázali povedať na prvý pohľad?
- Ako to (ne)korešponduje s tým, čo ste sa o ňom dozvedeli z krátkeho opisu?

3. Malala Yousafzai – pakistanská aktivistka za práva žien a dievčat na vzdelanie. Stala sa známou po tom, ako ju v r. 2012 postrelil člen radikálneho hnutia Talibanu cestou zo školy. Zázrakom prežila a stala sa tak kľúčovou osobnosťou hnutia za právo detí na vzdelanie. V roku 2014 získala Nobelovu cenu za mier a stala sa jej najmladšou nositeľkou v dejinách (mala vtedy 17 rokov).

⁷ Dobré noviny: [Greta Thunberg o Aspergerovom syndróme: To, že som iná, je moja superschopnosť](#)

⁸ Wikipedia: [Stephen Hawking](#)

„Extrémisti sa kníh boja, sila vzdelania ich desí. Kniha a pero – to sú naše najsilnejšie zbrane.“⁹

- Aké stereotypy podľa vás narúša Malala Yousafzai?
- Čo by ste o nej dokázali povedať na prvý pohľad?
- Ako to (ne)korešponduje s tým, čo ste sa o nej dozvedeli z krátkeho opisu?

5. PREDISUDKY a MY

- Juraj vo videu tvrdí, že predsudky má každý z nás. Máte skúsenosť s tým, že ste si ľahko „zatriedili“ nejakú osobu či skupinu ľudí podľa určitej črty a potom ste zistili, že to neplatí? Ako ste sa potom zachovali?
- Prekvapilo vás niekedy konanie človeka, o ktorom ste si mysleli, že by sa na základe svojej národnosti, farby pleti, náboženstva, pohlavia či presvedčenia zachoval iným spôsobom, ako to bolo v realite?
- Aké najčastejšie stereotypy sa vyskytujú v našej spoločnosti? Ktoré z nich ovplyvnili aj vás?
- Čo sú podľa vás efektívne nástroje na udržiavanie predsudkov? (napríklad vyvolávanie strachu, ohrozenia vlastného postavenia, kultúry, bezpečnosti)
- Viete uviesť príklad z histórie či súčasnosti?

⁹ *Idnes: [Extremisté se knih děsí, řekla v OSN školačka, kterou postřelil Taliban](#)*

6. PREDISUDKY verzus MY

- Čo je podľa vás najlepším „liekom“ proti predsudkom?
- Čo navrhuje vo videu Juraj? (časť 3:45)
- Akými spôsobmi sa môžeme dozvedieť viac o ľuďoch, ktorých nepoznáme, alebo tých, ktorí sú často predmetom našich predsudkov?

Výskum ukazuje, že práve osobná alebo aspoň sprostredkovaná skúsenosť s cudzincami vedie k otvorenejším postojom voči cudzincom či iným menšinám.¹⁰ Naopak, najväčšie predsudky máme voči tým, ktorých poznáme najmenej, ktorí sú nám pocitovo či geograficky vzdialení a nemáme s nimi osobnú skúsenosť.¹¹

- Súhlasíte? Máte niekto podobnú skúsenosť, o ktorú sa môžete podeliť?

Výskum tiež dokazuje, že osobná skúsenosť so životom v zahraničí často vedie k pozitívnejším postojom voči cudzincom.¹²

- Ako si to vysvetľujete?

¹⁰ Kriglerová, E. G., Kadlečíkova, J., Chudžíková, A. H., Pišová, M.: [Cudzie nechceme, svoje si nedáme – zhrnutie – CVEK, 2021](#). ¹¹ RTVS: [Ako stereotypy ovplyvňujú naše správanie](#). ¹² Kriglerová, E. G., Kadlečíkova, J., Chudžíková, A. H., Pišová, M.: [Cudzie nechceme, svoje si nedáme – zhrnutie – CVEK, 2021](#).

Prečo máš predsudky?

Metodický materiál k vzdelávaciemu videu

Metodológiu vypracovala: **Marta Králiková**

Jazyková korektúra: **Vladimíra Kašíková**

Grafická úprava: **Matúš Mlej**

Mareena, 2021

Kto sme?

Sme občianske združenie Mareena, ktoré sa venuje asistencii cudzincom pri integrácii do slovenskej spoločnosti pomocou dobrovoľníctva, vzdelávania a sociálnej orientácie. Záleží nám na tom, aby Slovensko bolo priateľskou krajinou pre všetkých bez ohľadu na ich pôvod či vierovyznanie. Preto pomocou komunitných aktivít vytvárame priateľské prostredie, ktoré spája ľudí žijúcich na Slovensku. Zároveň podporujeme otvorenú diskusiu o témach migrácie a integrácie.

Kontakt:

web: www.mareena.sk/generationt

e-mail: generationt@mareena.sk

facebook: <https://www.facebook.com/mareena.sk/>

instagram: <https://www.instagram.com/mareena.sk/>

**MINISTERSTVO
SPRAVODLIVOSTI
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotačného programu na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu výlučne zodpovedá Mareena.